

Razvoj pravnog okvira sustava transfera u sportu

Čehulić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:928096>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository -
Polytechnic of Međimurje Undergraduate and
Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

LUCIJA ČEHULIĆ

**RAZVOJ PRAVNOG OKVIRA SUSTAVA
TRANSFERA U SPORTU**

ZAVRŠNI RAD

ČAKOVEC, 2022.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I
SPORTA

LUCIJA ČEHULIĆ

**RAZVOJ PRAVNOG OKVIRA SUSTAVA TRANSFERA U
SPORTU**

**DEVELOPMENT OF LEGAL FRAMEWORK IN
SPORTS TRANSFER SYSTEM**

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

Magdalena Zeko, mag.iur.

ČAKOVEC, 2022.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
ODBOR ZA ZAVRŠNI RAD

Čakovec, 30. siječnja 2022.

država: **Republika Hrvatska**
Predmet: **Uvod u sportsko pravo**

ZAVRŠNI ZADATAK br. 2021-MTS-R-29

Pristupnik: **Lucija Čehulić (0313023825)**
Studij: **redovni preddiplomski stručni studij Menadžment turizma i sporta**
Smjer: **Menadžment sporta**

Zadatak: **Razvoj pravnog okvira sustava transfera u sportu**

Opis zadatka:

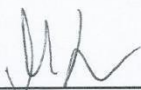
U radu će se objasniti povijesni aspekt razvoja sustava pravnog okvira transfera sportaša sa posebnim naglaskom na slučaj Bosman te njegov utjecaj na sustav transfera u nogometu ali i daljnji razvoj sustava transfera u ostalim sportovima. Prikazat će se značaj presude Bosman i na razvoj samog sportskog prava. S obzirom na samu temu, rad će se baviti i pojmom transferne naknade, ulogom takve naknade u bivšem i sadašnjem klubu pojedinog profesionalnog sportaša te problematikom oporezivanja transferne naknade.

U uvodnim poglavljima prikazat će se počeci nastanka sustava transfera u nogometu i njegov razvoj do slučaja Bosman. U središnjem dijelu rada analizirat će se slučaj Bosman posebno s naglaskom na razvoj sustava transfera i posebno na ostala pitanja koja su rješavana spomenutom presudom a koja su imala velik utjecaj na sportsko pravo (sport kao gospodarska djelatnost, pravo kretanja radnika). Nakon toga će se analizirati izgrađen pravni sustav transfera kakav primjenjujemo i danas. Naredna poglavlja će obrađivati pitanja transferne naknade, ulogom takve naknade u bivšem i sadašnjem klubu pojedinog profesionalnog sportaša te problematikom oporezivanja transferne naknade. Završna poglavlja će obraditi transfere sportaša u Republici Hrvatskoj i u Europskoj Uniji te podatke o broju transfera i njihovu ukupnu vrijednost u Europi od 1994. godine do danas.

Zadatak uručen pristupniku: 30. siječnja 2022.

Rok za predaju rada: 20. rujna 2022.

Mentor:

Magdalena Zeko, v. pred.

Predsjednik povjerenstva za
završni ispit:

ZAHVALA

Želim se zahvaliti dragoj mentorici na usmjeravanju i vrijednim savjetima u pisanju ovog rada, čime je omogućila da kvalitetno prikažem izabranu temu.

Sažetak

U radu se obrađuju počeci nastanka sustava transfera u nogometu i njegov razvoj do slučaja Bosman. Objašnjen je pojam transfera te predugovorna i ugovorna faza transfera.

Također, prikazani su prvi transferi u povijesti nogometa kao najuspješnijeg sporta današnjice te nogometni transferni rekordi. Obradena su i pitanja transferne naknade, uloga takve naknade u bivšem i sadašnjem klubu pojedinog profesionalnog sportaša te problematika oporezivanja transferne naknade. U središnjem dijelu rada analiziran je slučaj Bosman, posebno s naglaskom na razvoj sustava transfera i posebno na ostala pitanja koja su rješavana spomenutom presudom, a koja su imala velik utjecaj na sportsko pravo (sport kao gospodarska djelatnost, pravo kretanja radnika). Prikazano je i kako je izgrađen pravni sustav transfera kakav primjenjujemo i danas te utjecaj transfera na cijene dionica u europskim sportskim klubovima te pad i rast cijena dionica usporedno s transfernim rokovima i službenim odlukama o kupnji ili prodaji igrača. Analizirane su FIFA-ine regulacije statusa i transfera igrača te utjecaj tih regulacija na transfere stranih i maloljetnih igrača, razvoj nogometnih akademija u pojedinim klubovima te pozitivne i negativne posljedice na razvoj nogometa uopće. Prikazana je i problematika UEFA-inog pravila domaćeg igrača i reakcija javnosti na navedeno pravilo te nedostaci tog pravila koji će rezultirati u transferima još mlađih igrača na području Europe.

Nadalje, obrađeni su transferi sportaša u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji te podaci o broju transfera i njihova ukupna vrijednost u Europi od 1994. godine do danas. Dodatno, prikazana je vrijednost transfera od 2011.-2019. godine te konstanto povećavanje troškova transfernih naknada. Dan je pregled najskupljih nogometnih transfera današnjice s podacima o igraču, klubovima i visini transferne naknade te godinom u kojoj se transfer ispunio. U radu je analizirana i uloga sportskih akademija u razvoju i poslovanju manjih europskih klubova s naglaskom na GNK Dinamo Zagreb. Prikazana je Dinamova kupnja i prodaja igrača unazad nekoliko natjecateljskih sezona. Završna poglavlja daju pregled rukometnih transfera u 21. stoljeću, a analizira se i slučaj Koplak, s naglaskom na povećanje broja stranaca u rukometnim klubovima u Europi. Zaključno, u radu je prikazana metodologija i rezultati provedenog istraživanja o zanimanju ispitanika o pojedinim sportovima i njihovom pravnom okviru. Dodatno, provedenim istraživanjem

prikazano je koliko su ispitanici upoznati s pravnim okvirom sustava transfera te sa slučajem Bosman i pravnim posljedicama nakon presude suda EZ u navedenom slučaju.

Ključne riječi: *transferi sportaša, slučaj Bosman, transferna naknada, FIFA-ine regulacije transfera, slučaj Koplak*

Sadržaj

SAŽETAK	IV
1. UVOD	8
2. TEORIJSKI PREGLED LITERATURE.....	9
2.1. Pojam transfera	9
2.2. Predugovorna i ugovorna faza transfera	11
2.3. Transferna naknada.....	12
2.4. Razvoj sustava transfera i slučaj bosman.....	13
2.4.1. Slučaj Bosman.....	15
2.4.2. Presuda Suda Europske zajednice u slučaju Bosman	16
2.4.3. Transferi nakon slučaja Bosman	16
2.4.4. Utjecaj transfera na cijene dionica	17
2.5. FIFA-ine regulacije statusa i transfera igrača.....	19
2.5.1. UEFA-ino pravilo domaćeg igrača	21
2.6. Nogometni transferi u 21. stoljeću	23
2.7. Rukometni transferi u 21. stoljeću	27
3. ISTRAŽIVANJE O ZAINTERESIRANOSTI I ZNANJU HRVATA O	29
SPORTOVIMA I PRAVNIM ODREDBAMA PROCESA TRANSFERA.....	29
3.1. Metodologija	29
3.2. Rezultati istraživanja	30
4. ZAKLJUČAK.....	38
LITERATURA	39
POPIS ILUSTRACIJA.....	42

POPIS TABLICA.....	42
PRILOZI.....	43

1. UVOD

U današnje vrijeme, sport je postao jedna od najpopularnijih i najunosnijih sfera društva. Jedan od glavnih razloga za to je neobično visok stupanj lojalnosti sportskih potrošača i dionika te snažno identificiranje javnosti, tj. gledatelja i obožavatelja sa sportskim timovima. „Interes javnosti za sport nije usmjeren samo na sportska natjecanja i rezultate, nego se s jednakom – ako ne i većom – pozornošću prate i zbivanja izvan sportskih terena.“ (Kuliš i Franić, 2013:1). Prema navedenim autorima, sport je u svijetu i u Hrvatskoj postao unosna poduzetnička zona i značajan segment gospodarstva. Javnost je vrlo zainteresirana za financijsko poslovanje sportskih klubova, prihode igrača, a učestale teme sportskih vijesti uključuju i velike naknade za prelaske (transfere) igrača. Dodatno, posljednjih godina sportski transferi ostvaruju značajnu tendenciju rasta te ukazuju na snažan potencijal različitih sportskih tržišta (Kuliš i Franić, 2013).

Prvi transferi pojavili su se u nogometu, a spominje se 1893. godina, kada igrač Blackburn Roversa, Jack Southworth, odlazi u Everton za £400. Tada je prvi puta došlo do kupnje profesionalnog igrača za određenu svotu novca (<https://spartacus-educational.com/BLACKBsouthworth.htm>). Manje od 100 godina kasnije, piše se o transfernoj naknadi koja je dosegla iznos od milijun funti.

Godine 1979., Nottingham Forest plaća £1.150.000 za napadača Detroit expressa. (<https://www.nationalfootballmuseum.com/halloffame/trevor-francis/>). Danas, najskuplji transfer drži PSG, s naknadom od čak 222 milijuna eura, odnosno više od 190 milijuna britanskih funti (Transfermarkt, 2022).

Cilj ovog rada je prikazati pravnu regulaciju transfera prije i nakon slučaja Bosman te prikazati razvoj transfera nakon 1995. godine. Nakon analize pravnog okvira transfera sportaša, cilj je predstaviti današnji sustav transfera i primjere nekih od najskupljih transfera današnjice, s naglaskom na nogomet i rukomet.

2. TEORIJSKI PREGLED LITERATURE

U narednim poglavljima će se obraditi pravni aspekt procesa transfera te razvoj transfera kroz povijest sporta, ponajviše nogometa. Također, analizirat će se nogometni i rukometni transferi u 21. stoljeću te će se na primjeru GNK Dinamo Zagreb pobliže objasniti razvoj brojnih europskih nogometnih klubova pomoću prihoda od transfera.

2.1. POJAM TRANSFERA

Definiciju transfera već su dali mnogi sportski i pravni stručnjaci. Jedna od brojnih definicija je sljedeća: „Transfer se određuje kao operacija na osnovu koje klub prihvaća da prije isteka roka raskine ugovor o radu sa igračem kako bi mu omogućio da bude angažiran u drugom klubu, uz financijsku naknadu koju plaća drugi klub.“ (Mićović, 2015). Na osnovi ove definicije, može se uočiti da transferi sadržavaju nekoliko elemenata - prvi od njih govori da je transfer određena operacija koja se obavlja u nekoliko faza: raskid ugovora između igrača i kluba, zaključenje ugovora o radu između igrača i novog kluba te isplata određene naknade novog kluba starom. Također, ovakav proces se temelji na suglasnosti triju subjekata: klub koji je suglasan da prije isteka roka oslobodi igrača od ugovornih obveza, igrač koji se obvezuje da će biti na raspolaganju novom klubu i novi klub koji se obvezuje na isplatu određene transferne naknade (Mićović, 2015).

Pored analize elemenata transfera, Mićović (2015) dodatno navodi da je potrebno imati u vidu i činjenicu da su ugovori o transferima složeni pravni poslovi između više subjekata čime nastaje i više pravnih odnosa. Zbog toga transfer ne može nastati ako se ne ispune određeni uvjeti i ako ugovor o radu nije prekinut prije isteka roka. S obzirom na navedeno, postoji razlika između definitivnog raskida ugovora te privremenog transfera, gdje dolazi do ustupanja igrača na maksimalni period od jedne natjecateljske sezone. U takvim transferima klub koji prima igrača nema pravo na njegove daljnje transfere, no primjenjuju se ista pravila kao i u običnom transferu igrača, uključujući naknadu za obuku i razvoj igrača te solidarnu naknadu (Mićović, 2015).

Također je važno napomenuti da je u praksi sloboda igrača značajno ograničena pa oni ne mogu apsolutno odlučivati o prihvaćanju ili odbijanju nekog kluba. Ako igrači ne surađuju s klubom, često su izloženi različitim pritiscima, kao što su dobivanje statusa rezerve ili prebacivanje u sastav koji nije u natjecateljskom pogonu, s ciljem podređivanja igrača volji kluba.

Jedan od primjera pritiska kluba na prodaju igrača bio je onaj 2009. godine kada je engleski napadač, Andy Carroll, bio prisiljen napustiti Newcastle United zbog ponude od 30 milijuna funti koju je dao Liverpool. Nakon samo pola sezone u Newcastle Unitedu, Carroll je zabio 11 pogodaka u 20 utakmica i bio u pregovorima za produžetak svojeg ugovora u klubu. Usprkos tome, tadašnji vlasnik Newcastle Uniteda je prisilio Carrolla da razgovara s Liverpoolom i prihvati njihovu ponudu jer ga ne žele u klubu, što je Carroll kasnije i napravio (<https://www.sportskeeda.com/football/a-man-out-of-time-does-andy-carrollhaveanythingleft-to-offer>).

Ograničenja sportaša u klubovima vidljivo je i u dogovoru transfera potencijalno boljih, kvalitetnijih igrača. Iako sportaši imaju mogućnost ostate u klubu do isteka svog ugovora, dolazak novih igrača donosi velik rizik manje minutaže na sportskim natjecanjima ili čak i neigranja u velikom djelu natjecateljske sezone. Tom riziku nisu otporni ni vrhunski sportaši na najvišem nivou sportske scene, a takav slučaj dogodio se i u Real Madridu. Naime, na ljeto 2014. godine, Real Madrid dogovarao je dolazak veznog igrača Jamesa Rodrígueza nakon impresivnih nastupa na Svjetskom prvenstvu u Brazilu, poslije kojeg je osvojio i Puskas nagradu za najbolji gol te godine. Rodriguez je igrao u Monacu u kojem je već imao status ponajboljeg igrača zbog odlične tehnike i spektakularnih pogodaka jačom, lijevom nogom. (<https://www.realmadrid.com/en/about-real-madrid/history/football-legends/james-rodriguez>) U svojem klubu je te sezone u samo 38 nastupa sakupio 10 pogodaka i 14 asistencija (Transfermarkt, 2014).

S druge strane, Angel Di Maria je u madridskom Realu iste sezone imao sigurno mjesto, s 52 nastupa u kojima je skupio 11 pogodaka i 26 asistencija te redovno igrao u najvećem klupskom natjecanju, Ligi prvaka (Transfermarkt, 2014). Povrh toga, Di Maria je bio jedan od najvažnijih

igrača u osvajanju Lige prvaka i bio je jedan od najboljih igrača na Svjetskom prvenstvu u Brazilu te nije imao nikakvu namjeru napustiti svoj klub.

No zbog dolaska Rodrigueza i visoke ponude Manchester Uniteda (75 milijuna funti), predsjednik madridskog kluba, Fiorentino Perez, počeo je prisiljavati Di Mariu na odlazak. Di Maria je u svojoj izjavi za Marcu, poznati španjolski medij, rekao da mu je madridski klub u trenutku održavanja Svjetskog prvenstva poslao pismo u kojem ga traži da ne igra za svoju reprezentaciju te da ga nekolicina pojedinaca u klubu ne želi i ne poštuje. Sve navedeno je Real Madrid demantirao, no ni 8 godina kasnije odnosi kluba i njegovog bivšeg igrača nisu se popravili (https://www.goal.com/en/news/di-maria-i-tore-up-real-madrids-letter-tellingmetomiss/1u6iiscqpdh631nkedysu6wkjh?fbclid=IwAR2L5WXFeELwIqyekwJnFnPDlaZnZXGUXXW3htuvP1VMAYnuFXx_pelbIrk).

2.2. PREDUGOVORNA I UGOVORNA FAZA TRANSFERA

Nakon završetka transfera, klub koji dovodi igrača povećava svoj sportski potencijal, ali i financijske obveze. Prema Mićoviću (2015), zbog različitih visina budžeta klubova i velikog broja igrača, nije lako pronaći sportaša koji će se uklopiti u novi tim pa zato postoji i predugovorna faza transfera u kojoj se prikupljaju informacije o igračima i potencijalnim pojačanjima. Prikupljanje informacija se radi preko skauta, osoba koje su ovlaštene da, uz pomoć sportskih agenata, istraže nogometno tržište i daju savjet klubu o angažiranju određenog igrača.

Nakon prikupljanja informacija i donošenja odluke o igraču kojeg pojedini klub želi, počinje faza pregovora u kojoj se definiraju visina transferne naknade, način i vrijeme plaćanja te postotak naknade koji će dobiti dosadašnji klub ako u budućnosti dođe do transfera igrača u treći klub (Mićović, 2015). Također, igrač pregovara s dosadašnjim klubom o uvjetima za prekid ugovora, a između novog kluba i igrača pregovara se o uvjetima za zaključenje budućeg ugovora: financijama, trajanju ugovora, pravima i obvezama kluba, pravima i obvezama igrača i sl. Prema Zakonu o obveznim odnosima, koji predstavlja glavni propis glede ugovornih odnosa, pregovori se obavljaju usmeno i mogu se okončati sastavljanjem predugovora.

Dodatno, predugovor obvezuje stranke na zaključenje ugovora, ako su se stranke u njemu složile o bitnim elementima ugovora (Mićović, 2015).

Nakon završetka pregovora, pristupa se realizaciji transfera, odnosno ugovornoj fazi. Mićović (2015) navodi dva načina realizacije transfera. Prvi je način da se zaključe tri različita, međusobno povezana ugovora: ugovor klubova o transfernoj naknadi, sporazum o raskidu ugovora između igrača i dosadašnjeg kluba te sporazum novog kluba o angažiranju igrača. Drugi je način da se sastavi jedan jedinstveni ugovor o transferu, u kojem je, između ostalog, određeno tko su ugovarači i koje su njihove obveze te što je predmet ugovora. Iz praktičnih i pravnih razloga, najčešće se bira drugi način realizacije transfera uz preciziranje sankcija koje će uslijediti ako se prekrši neka ugovorna obveza (Mićović, 2015).

2.3. TRANSFERNA NAKNADA

Kada igrač prijeđe iz jednog kluba u drugi, dosadašnjem se klubu isplaćuje transferna naknada, čiju visinu klubovi međusobno određuju. Transferna naknada označava ovlaštenje bivšeg kluba da, pri transferu igrača, zahtijeva od novog kluba plaćanje određenog novčanog iznosa koji simbolizira ulaganje u igrača i njegovo treniranje (Crnić i sur., 2009). U dostupnoj literaturi moguće je susresti i termin transferna odšteta. Način plaćanja naknade može se urediti ugovorom na različite načine, a uobičajeno je da je u novčanom obliku, jednokratno ili na rate. Klubovi se mogu dogovoriti i da se dio naknade isplati u novcu, a dio kroz igranje prijateljskih utakmica, čije troškove podmiruje klub-kupac, a prihode dobiva klub-stjecalac. Također, klubovi se mogu dogovoriti da se transferna naknada u cijelosti ili samo dijelom zamijeni za novčana ulaganja ili prijenos znanja kluba-kupca za dizanje nivoa prvog kluba u organizacijskom ili sportskom smislu. Na kraju, već je navedeno da se klubovi mogu dogovoriti da će dosadašnji klub od novog dobiti određeni postotak transferne naknade nakon odlaska igrača u treći klub. Primjerice, jedan klub od drugog kupi određenog igrača za visinu transferne naknade u iznosu od 12 milijuna eura. Klub-kupac plati transfernu naknadu u iznosu od 10 milijuna eura, a preostala 2 milijuna eura plati nakon transfera igrača u treći klub (Mićović, 2015).

Transferna naknada s računovodstvenog aspekta predstavlja nematerijalno pravo iskazano u bilančnoj aktivi. Klub prodavač na ostvarena sredstva s osnove transferne naknade dužan je

platiti porez na dodanu vrijednost budući da se ne radi o naknadi štete, već o kupovini određenog nematerijalnog prava (Mićović, 2015). Razlozi za plaćanje naknade za treniranje leže u činjenici da se treniranje i obrazovanje igrača obavlja između 12. i 23. navršene godine života. Naknada za treniranje predstavlja opće pravilo te se plaća do 23. navršene godine života za treniranje do 21. godine života, osim ako je očigledno da je igrač prekinuo treniranje prije navršene 21. godine života (Đurđević, 2015).

Transferne naknade najviše su u Engleskoj (Premier League) s visinom od 15.7 milijuna eura. Slijede španjolska La Liga (9,8 m), talijanska Serie A (8,2 m), francuska Ligue 1 (6,7 m) i njemačka Bundesliga s prosječnom transfernom naknadom u visini od 5,6 m. Klubovi u Engleskoj i Njemačkoj potpisuju najmlađe nogometaše s prosjekom od 24,7 godina, dok klubovi u Španjolskoj i Engleskoj potpisuju najstarije, s prosjekom od oko 26,5 godina. U broju stranih igrača koji igraju u 5 najjačih liga, opet prednjači Premier liga sa 66,4%, odnosno 370 stranih igrača. Slijedi Serie A s 57,6 %, Bundesliga s 53,1 %, Ligue 1 s 52,2 % i La liga s 42 %, odnosno samo 211 stranih igrača (Ante, 2019).

Što se tiče performansi koje dovode do transfera u bolje, kvalitetnije klubove, prosječni igrač zabio je 3,03 gola u sezoni prije transfera i pružio 2,06 asistencije, sakupio 3,58 žutih i 0,15 crvenih kartona. Igrao je oko 1700 minuta, odnosno oko 19 punih utakmica, s postotkom točnih dodavanja od 78,18 posto. Ako se analizira performansa po jednoj utakmici, igrač je po голу pucao 1,09 puta. Isti je broj i za napravljene i pretrpljene prekršaje s 0,74 uspješnih prolaza i 0,92 oduzimanja lopte (Ante, 2019).

2.4. RAZVOJ SUSTAVA TRANSFERA I SLUČAJ BOSMAN

Pojava transfera veže se za 1888. godinu u Engleskoj. Već je tada za realizaciju transfera bilo nužno ispunjenje određenih uvjeta: da se transfer obavlja između profesionalnih klubova koji su sudionici organiziranog natjecanja, da igrač mora imati suglasnost lige i svojeg kluba za prelazak u drugi klub te da se igraču može odrediti plaća u okvirima maksimuma koji je prethodno već određen (Mićović, 2015).

Druga transfer faza počinje kada se uvodi pravilo da se ugovori s igračima zaključuju na određeno vrijeme, tzv. "vremenski ugovori" koji su se prvo pojavili u Engleskoj, a zatim u Francuskoj (tek 1973. godine), a zaključivani su na period od četiri godine. Nakon završetka tog perioda, igrač je mogao prijeći u novi klub bez suglasnosti sadašnjeg. Time nestaju doživotni ugovori koji su usporavali transfere (Mićović, 2015).

Lembo (2011) navodi da je, prije slučaja Bosman i uređivanja procesa transfera kakvog danas poznajemo, FIFA dopuštala svim konfederacijama da same reguliraju procese transfera pridržavajući se osnovnih pravila FIFA-inih regulacija. UEFA je iskoristila takvo pravo i nametnula svoje regulacije nacionalnim savezima u Europi, a dvije takve regulacije bile su predmet rasprava. Prva regulacija se odnosila na pravo igrača da po završetku ugovora ode u novi klub, ali pod uvjetom da novi klub plaća bivšem klubu transfernu naknadu. Ta transferna naknada predstavljala je troškove za trening i razvoj igrača. U praksi, klubovi su tražili visoke svote naknada koje su pozamašno premašivale njihove troškove za pojedinog igrača. Takve su naknade bile velika dobit bivših klubova te veliki teret onih zainteresiranih (Lembo, 2011).

Druga UEFA-ina regulacija zvala se „3+2 pravilo“ koje je ograničavalo nacionalne saveze da u natjecateljskim utakmicama imaju velik broj stranih igrača. Lembo (2011) objašnjava da je klubovima bilo omogućeno da imaju 3 strana igrača i 2 asimilirana igrača, odnosno 2 strana igrača koja su kontinuirano igrala za nacionalni savez minimalno 5 godina. Dodatno, asimilirani igrači su od tih 5 godina igranja, 3 godine morali sudjelovati u mlađim dobnim skupinama kluba.

Kada je FIFA donijela odluku o zabrani reguliranja procesa transfera svim konfederacijama, UEFA je isto zabranila i nacionalnim savezima u Europi. Prema njihovoj odluci, proces transfera nacionalnih saveza ne smije kršiti FIFA-ine i UEFA-ine regulacije. FIFA-ine regulacije omogućavale su da se međunarodni transferi obavljaju samo uz certifikat koji objašnjava da su financijske obveze između dvaju klubova, uključujući transfernu naknadu, dogovorene i ispoštovane. Igrači nisu mogli otići u novi klub dok nacionalni savez nije imao međunarodnu potvrdu o transferu. U praksi, ova regulacija je ograničavala igrače i njihov izbor budućih klubova te dala nacionalnim savezima veliku moć i kontrolu igrača (Lembo, 2011).

2.4.1. Slučaj Bosman

Nove FIFA-ine i UEFA-ine regulacije te nezadovoljstvo sportaša kumulirale su u Belgiji. Zeko i Pivač (2014) navode Jean-Marca Bosmana koji je igrao za Royal Club Liegeois SA („RC Liege“), klub u prvoj belgijskoj ligi. Bosman je primao plaću od 120,000 belgijskih franaka, no po završetku njegovog ugovora, klub je njegovu plaću drastično smanjio na minimalnih 30,000 franaka uz ponudu ugovora od jedne sezone. Razlog je bila Bosmanova ozljeda tijekom sezone zbog koje je bio prisiljen igrati za rezervni tim. Bosman je odbio njihovu ponudu i stavljen je na obveznu transfernu listu, a zatim i na listu slobodnih, besplatnih transfera. Tijekom ovog perioda, francuski drugoligaški klub, US Dunkerque, kontaktirao je Bosmana i ponudio mu znatno veću plaću te velik bonus za potpisivanje ugovora. RC Liege, zbog svojih sumnji u solventnost i mogućnost plaćanja transferne naknade, odbio je dati “međunarodnu potvrdu o transferu registracije” koju FIFA obvezno zahtijeva i tako odbio mogućnost transfera. Bosman je ostao bez ugovora za iduću sezonu, a RC Liege ga je zbog svega i suspendirao.

Zeko i Pivač (2014) navode da je Bosman cijeli slučaj prijavio belgijskom sudu te tužio svoj klub i nacionalni savez, a belgijski sud je u lipnju 1992. usvojio tužbeni zahtjev. Nakon što su se tuženici žalili, belgijski sud staje s postupkom i upućuje prethodno pitanje sudu Europske zajednice (EZ). Prethodno pitanje sadržavalo je klauzule o strancima s odredbama prava EU-a o slobodi kretanja radnika i slobodnom tržišnom natjecanju i sukladnost sportskih pravila o transferima s navedenim klauzulama. Sud EZ utvrđuje da postojeći transferni sustav predstavlja zapreku slobodnom kretanju igrača unutar Zajednice te utvrđuje da se pravila o transferu odnose i na prava EZ jer su gospodarskog karaktera. Dodatno, kod klauzule o strancima, kojom se zabranjuje da za klub u službenim natjecanjima nastupe igrači koji nisu državljani zemlje čijem nacionalnom savezu klub pripada ili se broj takvih igrača striktno ograničava, prema Zeko – Pivač (2014) sud EZ objašnjava da se radi o izravnoj diskriminaciji profesionalnih sportaša na osnovi državljanstva te o skrivenom obliku diskriminacije kod pravila o transfernoj naknadi. Neki od razloga su da je transferna naknada unutar jednog nacionalnog saveza mnogo manja u usporedbi s međunarodnim te da je izračun transferne naknade prema pravilima UEFA-e i FIFA-e različit. Također, sud odlučuje da je obveza izdavanja međunarodne potvrde o transferu

registracije diskriminatorna. Tuženici objašnjavaju da iznos transfernih naknada predstavlja troškove stvaranja igrača te da naknada potiče klubove da tragaju za mladim igračima, a klauzula o strancima je za njih čisto sportske prirode te u skladu s načelom razmjernosti.

Također, ona služi održanju tradicionalne povezanosti između klubova i države jer klubovi na natjecanjima predstavljaju i svoju zemlju. Sud je tu tvrdnju osporio s tvrdnjom da se publika identificira s klubom, a ne s igračima.

2.4.2. Presuda Suda Europske zajednice u slučaju Bosman

Presude suda EZ objavljene su 15. prosinca 1995. godine. Presuda se odnosi na sve profesionalne i poluprofesionalne igrače koji su državljani članica EU-a i Europske ekonomske zone (Norveška, Island, Lihtenštajn) te koji se, nakon isteka ugovornog roka s bivšim klubom, sele u novi klub koji je član nacionalnog nogometnog saveza druge države. Nacionalni transferi igrača izvan su domašaja presude Bosman, a na amatere i rekreativne sportaše presuda nema učinka. Osim nogometa, presuda se odnosi i na ostale momčadske sportove (Zeko i Pivač, 2014).

Nadalje, pravilo prema kojem se plaćala transferna naknada i nakon isteka roka postalo je nevažeće. Zbog toga se broj transfera u periodu od 1995.-2011. godine uvećao tri puta, a suma transfernih naknada čak sedam puta (KEA-CDES, 2013). Svake godine klubovi troše na transfere preko tri milijarde eura. Također, klubovi su primorani sklopiti ugovor ili dogovoriti transfer nekog igrača prije isteka roka kako bi izbjegli rizik gubitka prava na transfernu naknadu nakon isteka roka.

2.4.3. Transferi nakon slučaja Bosman

Slučaj Bosman odnosi se samo na igrače bez ugovora, odnosno one kojima je ugovor završio. Zbog tog ograničenja, FIFA i UEFA su i dalje mogle kontrolirati transfernu naknadu za sportaše pod ugovorom. Lembo (2011) navodi da je posljedica toga bila prisiljavanje igrača na potpisivanje novih ugovora po završetku starih te su naplaćivane ogromne svote transfernih naknada ako su igrači prekinuli ugovor prije isteka roka. Iako su te svote bile velike, nisu kompletno pokrile troškove klubova. Sve to je uzrokovalo neravnotežu između klubova u nacionalnim savezima. Manji, siromašniji klubovi koji su bili ovisni o troškovima transfernih

naknada nisu dobivali dovoljno prihoda i nisu mogli priuštiti kvalitetne igrače. Veći klubovi su najboljim igračima nudili veće plaće tako što su sredstva za transferne naknade primjenjivali kao sredstva za plaće igrača. Pojavom medija u 1990-ima, plaće igrača su se dodatno povisile (Lembo, 2011).

Ukidanje klauzule o strancima znatno je povećalo i broj međunarodnih transfera. Klubovi su pojačali suradnju s klubovima iz drugih država, a neki europski klubovi počeli su duboko surađivati s drugim nacionalnim savezima čija su pravila omogućavala lagan i brz postupak dolaska i dobivanja državljanstva stranaca, odnosno igrača izvan Europske unije. Zatim su klubovi počeli surađivati i s nacionalnim savezima izvan EU-a. Primjerice, Ajax iz Amsterdama ušao je u franšizu sa savezom Južnoafričke republike koja im je osigurala prioritet kod transfera igrača s velikim potencijalom (Lembo, 2011).

Dodatno, zabrana „3+2“ pravila navela je klubove da ulažu u mlađe igrače diljem svijeta.

Naposljetku je to dovelo do štetnih posljedica, stvaranja ilegalnog tržišta i lažnih agenata za trgovanje mladima iz Afrike u Europu. Prema Lembo (2011), klubovi iz Belgije, Francuske, Njemačke, Nizozemske, Švedske i Švicarske izgubili su mnogo mladih talenata kojima su veliki klubovi iz Engleske, Italije i Španjolske ponudili puno veće plaće. Klubovi više nisu ulagali mnogo u svoje akademije, već su skauti tražili talente po velikim nogometnim natjecanjima u Europi.

2.4.4. Utjecaj transfera na cijene dionica

Godine 2013., Douros Athanasios i F. de Jong s fakulteta Tilburg objavili su istraživanje o reakcijama tržišta na nogometne transfere u Europi. U svojem radu, Athanasios i de Jong analiziraju i odgovaraju na dva pitanja: (1) hoće li se cijene dionica u europskom nogometnom klubu značajno povećati nakon prodaje igrača? I (2) hoće li se cijene dionica u nekom europskom nogometnom klubu značajno smanjiti nakon nabavke igrača? U zaključku svojeg rada, autor prihvaća obje hipoteze. Dodatno, Whitehead (2014) u svojem radu navodi H.T.T. Petersa koji je napisao rad o reakcijama cijena dionica na europske transfere, koji nadopunjava gore navedeno istraživanje. Prema Whiteheadu (2014), Peters u svojem radu dodaje nekoliko

hipoteza kako bi istražio utjecaje transfera između rivala ili prijateljskih timova, transfere napadača i transfere obrambenih igrača, transfere igrača s boljom lijevom ili boljom desnom nogom te ukupne vrijednosti transfera. No oba autora koristila su ograničene podatke, odnosno podatke koji se odnose samo na transfere veće od 8 milijuna eura koje si mogu priuštiti samo neki timovi. Većina nogometnih klubova ne mogu si priuštiti tolike troškove, što znači da istraživanje navedenih radova nije primjenjivo na njih. Iz tog je razloga 2014. godine Kevin Whitehead s fakulteta u Vermontu napisao rad o utjecaju transfera na cijene dionica koristeći veći broj podataka koji bi se teoretski mogli primijeniti na klubove svih veličina i kupovnih moći. U svojem radu, Whitehead navodi dvije hipoteze. Prva hipoteza govori da će nabavka nogometaša rezultirati negativnim povratom od dionica blizu datuma objave transfera. Druga hipoteza govori da će prodaja nogometaša rezultirati pozitivnim povratom od dionica blizu datuma objave transfera. Dodatno, autor koristi analizu podataka svih klubova na listi STOXX Europskog nogometnog indeksa koji uključuje sve klubove na europskom, istočnoeuropskom i turskom tržištu. Index pokriva 23 klubova, od kojih je 17 kupilo ili prodalo igrače različitih vrijednosti transfernih naknada u sezoni 2012./2013. Tih 17 klubova imalo je 144 transfera, 69 kupnja igrača i 75 prodaja igrača. Od 144 transfera, 82 transfera je imalo službene datume objave istih zbog više razloga; neki transferi bili su iznimno niske vrijednosti, što nije potaknulo zanimanje medija, a neki od 23 tima su lokalni timovi koji imaju malu medijsku pozornost i kupovnu moć. Nadalje, autor je definirao vrijeme „normalnog“, odnosno uobičajenog ponašanja cijena dionica, period od 51 do 21 dana prije objave transfera, dok se objava transfera proučavala 20, 10, 5, 3 i 1 dan prije datuma objave te na sam datum objave transfera (Whitehead, 2014).

Nakon prikupljanja podataka o ponašanju cijena dionica u navedenom vremenskom roku, autor govori da je prosječni povrat dionica iznosio od 2,459 % do -1,656 % za dolaske i odlaske igrača. Dodatno, autor je podijelio transfere po veličini. Što se tiče nabavke igrača, za male transfere povrat dionica iznosio je 6,455 %, za srednje 1,218 % te za velike transfere -3,076 %. S druge strane, prodaja igrača iznosila je -0,907 % za male transfere, 1,456 % za srednje i - 4,644 % za velike transfere. Teoretski, to bi značilo da mali transferi imaju puno veći utjecaj na cijenu dionica

od srednjih i velikih transfera. Analizom po danima prije datuma objave transfera kod nabavke igrača,

autor dolazi do rezultata da je najmanji povrat dionica bio dan poslije objave transfera, dok su kod prodaje igrača rezultati puno logičniji jer rezultati govore da je najveći povrat dionica bio dan poslije objave transfera (Whitehead, 2014).

Naposljetku, Whitehead (2014) zaključuje da treba puno više podataka i dublja analiza ponašanja tržišta kako bi se došlo do zaključka o utjecaju transfera na cijene dionica. Također, interes navijača i medija za pojedini transfer može dovesti do većih varijacija blizu datuma objave transfera, što se ne istražuje dovoljno kvalitetno, odnosno umjesto samih brojeva, treba se uzeti u obzir i ponašanje navijača i klubova prema svojim transferima. Primjerice, transferi u Barceloni ili Real Madridu dovest će do boljih povrata dionica zbog velike zainteresiranosti ostatka svijeta, dok će transferi u manjim klubovima biti manje ekstremni i praćeni.

2.5. FIFA-ine REGULACIJE STATUSA I TRANSFERA IGRAČA

Bez obzira na sve probleme koji su nastali zbog reakcija klubova na slučaj Bosman, FIFA je oklijevala u donošenju reformi u proces transfera, no nakon brojnih rasprava FIFA-e, UEFA-e i Komisije, došlo je do dogovora. FIFA je službeno objavila dokument pod nazivom „Regulacije statusa i transfera igrača“ (Regulations for the Status and Transfer of Players, u daljnjem tekstu: RTSP) koji je stupio na snagu u rujnu 2001. godine. RTSP se sastojao od 5 velikih odredba za novi transferni sustav. Po novom sustavu, ugovori igrača vrijedili su od minimalno 1 godine do maksimalnih 5 godina. Cilj je bio stabilizirati ugovore, odnosno omogućiti igračima da imaju vremena i priliku pokazati se u novom klubu te sprječiti klubove da nakon vrlo kratkog roka prekinu ugovor. S druge strane, klubovi nisu mogli prisilno zadržavati igrača u klubu i bili su prisiljeni prodati igrače prije isteka ugovora, kako bi za njih dobili određenu transfernu naknadu. (Lembo, 2011).

Nadalje, RSTP je dozvoljavao međunarodne transfere samo 2 puta po sezoni. Tako su nastala dva transferna roka, jedan kraći u sredini natjecateljske sezone i jedan duži po završetku stare sezone, a prije početka nove. Dodatno, kraći transferni rok služio je samo za klubove čiji su se igrači ozljedili ili u nekim drugim izvanrednim okolnostima. Treća odredba bila je stvaranje

sistema registracije koja je omogućila FIFA-i i nacionalnim savezima da prate transfere svojih klubova. FIFA je odredila da će nacionalni savezi izdati potvrde svojim igračima kako bi se oni mogli registrirati u drugim nacionalnim savezima. Ako neki nacionalni savez odbije izdati takvu potvrdu zbog neslaganja oko ugovora, drugi nacionalni savez može zatražiti FIFA-inu intervenciju. Četvrta se odredba odnosila na zaštitu maloljetnika, odnosno zaštitu igrača mlađih od 18 godina. U prvom dijelu odredbe, nacionalni savezi Europske unije i Europske ekonomske zone nisu imali dozvolu registrirati maloljetne igrače koji su državljani zemalja izvan EUa/EEZ-a. Jedina iznimka bila je za državljane drugih zemalja koji su se preselili u prostore EUa/EEZ-a zbog razloga nevezanih za nogomet. Drugi dio odredbe onemogućio je klubovima da rade višegodišnje ugovore s maloljetnicima, odnosno, ugovori nisu smjeli biti duži od 3 godine. Dakle, sedamnaestogodišnji igrač mogao je potpisati ugovor s klubom u trajanju od maksimalno 3 godine, odnosno do navršetka dvadesete (Lembo, 2011).

Na kraju, stvorena je FIFA Dispute Resolution Chamber, DRC, odnosno FIFA-ina Komora za rješavanje sporova (u daljnjem tekstu: DRC). DRC služi za pomoć igračima i klubovima u slučaju ugovornih ili drugih sporova. Cilj je bio da se primjenjivanjem zakona sprječi odlazak na sud i dođe do sporazuma između fizičkih i pravnih osoba u sportu. Od 2002. godine, FIFA je omogućila da Sud za sportsku arbitražu¹ rješava sporove u nogometu. Taj je sud nastao 1983., a stvorio ga je Međunarodni olimpijski odbor da služi kao međunarodno arbitražno tijelo u rješavanju sporova u sportu. Godine 2009. u FIFA-inom statutu navedeno je da je Sud za sportsku arbitražu „potaknut“ u rješavanju sporova između FIFA-e, Konfederacija, liga, klubova, igrača i skauta. Tada je objašnjeno da, u slučaju spora, stranka mora uputiti žalbu Sudu u roku od 21 dana od proglašenja konačne presude ako je nezadovoljna donesenom odlukom (Lembo, 2011).

U prosincu 2004. godine, FIFA je promijenila RTSP. Cilj je bio dodatno pojasniti neka od prijašnjih pravila i stvoriti bolju međusobnu suradnju i razumijevanje. Nove regulacije stupile

¹ Arbitraža predstavlja način rješavanja sporova na osnovi ugovora kojim se nastali spor podvrgava arbitraži ili na osnovi ugovorne odredbe u ugovorima (arbitražna klauzula).

su na snagu 1. srpnja 2005. godine, a sastojale su se od bitnih promjena RTSP-a iz 2001. godine uz bolju zaštitu maloljetnih igrača. Dakle, nove odredbe zabranile su sve međunarodne transfere maloljetnih igrača, uz 3 iznimke. Transferi su bili dozvoljeni ako su se roditelji igrača preselili u drugu državu zbog razloga koji nisu vezani za nogomet te ako su transferi primjenjivani na teritoriju EU-a/EEZ-a i igrač je star od 16 do 18 godina. Zasnje, ako igrač živi u okrugu od 50 km do granice s drugom državom te u toj državi želi biti registriran. Maksimalna udaljenost između igračeve kuće i kluba ne smije biti veća od 100 km. Također, igrač mora nastaviti živjeti u svojoj državi te za transfer treba dozvolu obaju nacionalnih saveza - saveza pod koji teritorijalno pripada i saveza unutar kojeg želi igrati (Lembo, 2011).

Originalne odredbe iz 2001. godine omogućile su državama na teritoriju EU-a/EEZ-a trgovanje igračima koji su radno sposobni po njihovim zakonima, no od 2005. to je ograničeno na minimalnu dob od 16 godina na svim prostorima. Dodatno, za zaštitu maloljetnika, FIFA je postavila uvjete klubovima. Neki od njih bili su da klubovi moraju maloljetnom igraču omogućiti obrazovanje izvan nogometa kako bi igrač mogao imati i drugačiju karijeru te da moraju osigurati igraču najbolje uvjete, od stambenih uvjeta s otpimalnim životnim standardom do klupskih mentora i ostalog. Usprkos odredbama, klubovi su pronašli druga rješenja za nabavku igrača maloljetnika zbog brojnih propusta u dokumentima. Zato je 2008. godine Sud za sportsku arbitražu odredio da FIFA može dodati još promjena u RTSP iz 2005. godine. Jedna od promjena je dopuštenje maloljetnicima za međunarodni transfer zbog selidbe iz akademskih razloga. Druga promjena bila je dopuštenje međunarodnog transfera maloljetnika ako igračev nacionalni savez i novi klub potpišu sporazum o razvojnom programu za mlade igrače, a takav je sporazum moguće potpisati pod određenim uvjetima, od kojih je jedan i obrazovanje mladih igrača u drugoj državi na određeno vrijeme (Lembo, 2011).

2.5.1. UEFA-ino pravilo domaćeg igrača

Prema službenoj stranici UEFA-e, pravilo domaćeg igrača nastalo je u sezoni 2008./09. Od te sezone, u UEFA-inim natjecanjima Lige prvaka i Europa lige, klubovi su trebali imati minimalno 8 domaćih igrača od ukupno 25 igrača u momčadi. Pravilo je prvobitno bilo

limitirano na 4 igrača u sezoni 2006./07. te 6 igrača u sezoni 2007./08. Klubovi nisu imali nikakvu obvezu stavljati te igrače u igru ili pak na listu raspoloživih igrača za neku utakmicu. Taj je izbor potpuno ovisio o klubovima. UEFA je obrazložila da su domaći igrači oni koji su se natjecali u nekoj ligi najmanje 3 godine između svoje 15. i 21. godine života (<https://eu.usatoday.com/story/sports/soccer/2021/10/18/european-court-set-to-study-soccers-homegrown-player-quotas/49278243/>). Dakle, ako se državljanin Italije natjecao u njemačkoj Bundesligi 3 godine u periodu od svoje 15. do 21. godine života, on se smatra domaćim igračem, neovisno o svojoj nacionalnosti. Dodatno, od tih 8 domaćih igrača, polovica moraju biti igrači koje je trenirao sam klub, dok druga polovica mogu biti ili igrači koje je trenirao klub ili oni koji su trenirali u ligi kojoj taj klub pripada. Europska komisija je prihvatila ovo pravilo navodeći da nije ono nije diskriminatorno te da je prihvatljivo i ne krši presudu slučaja Bosman, točnije Klauzulu o strancima. Također, pravilo je dobilo i podršku navijača - od svih onih koji su sudjelovali u UEFA-inoj anketi o novom zakonu, više od 80 % navijača je izjavilo želju za zadržavanjem lokalnog i nacionalnog identiteta svojeg kluba. Nadalje, glavni izvršni direktor Premier lige, Richard Scudamore, izjavio je da će novo pravilo „motivirati klubove da ulažu u svoje akademije i mlađe momčadi“ (Lembo, 2011).

Usprkos pozitivnim reakcijama javnosti, pravilo je imalo i nekoliko nedostataka. Klubovi se nisu mogli osloniti na vjerojatnost da će njihova nacionalna liga proizvesti kvalitetne mlade igrače, a ideja stvaranja akademije bila je preskupa. Posljedično, počeli su kupnju još mlađih stranih igrača, kako bi zadovoljili sve uvjete potrebne za registraciju istih. Također, pravilo domaćeg igrača ne odnosi se na državljane neke lige, kao što je već navedeno pa su klubovi mogli ispuniti to pravilo, a istovremeno u momčadi imati većinu stranih državljana (Lembo, 2011). Naposljetku, postojalo je i pitanje kršenja Bosmanovog pravila. Iako UEFA nije kršila Klauzulu o strancima, komplikacije su nastale kod slobodnog kretanja radnika. Bosmanovo pravilo govori da je sport gospodarska djelatnost i da su sportaši radnici te da se ikakvim sprječavanjem transfera sportaša krše europski zakoni. Iako se smatralo da bi iznimke trebale postojati u sportskoj djelatnosti, komisija ih nije potvrdila, niti u slobodi kretanja sportaša niti u zakonima protiv diskriminacije u sportskoj djelatnosti (Lembo, 2011).

2.6. NOGOMETNI TRANSFERI U 21.STOLJEĆU

Nakon slučaja Bosman i presude suda, broj transfera i njihova vrijednost znatno se pojačala. Tako je, prema studiji o ekonomskim i pravnim aspektima transfera igrača, koju je provela Europska komisija, ukupan iznos za transfere u Europskoj uniji u sezoni 2010./11. u nogometu iznosio 3 milijarde eura, a u košarci oko 27 milijuna eura (KEA-CDES, 2013).

Tablica 1. Broj i vrijednost transfera kroz godine

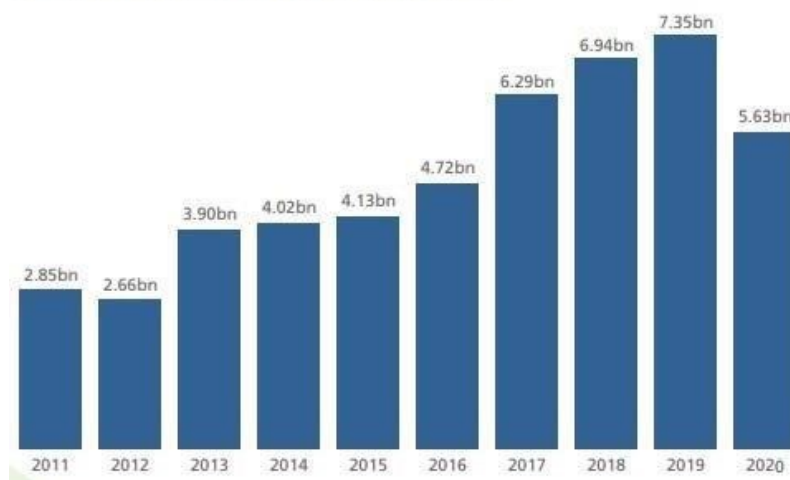
	Broj transfera	Vrijednost (€)
1994-95	5 735	€402 869 000
1999-2000	8 531	€1 704 603 000
2005-06	15 952	€1 952 066 000
2010-11	18 307	€3 002 198 000

Izvor: CDES (prema podacima danima iz FIFA-e i CIES-a)

Danas se vrijednost transfera sve više povećava, a transferi vrhunskih sportaša uživaju veliku pozornost javnosti i medija. Broj transfera od 2011.-2019. konstantno se povećavao, a transferna naknada skočila je s 3 milijarde eura u sezoni 2010./11. na 7,35 milijardi eura u sezoni 2019./20. (FIFA, 2021).

Slika 1 Troškovi transferne naknade

FIGURE 3: SPENDING ON TRANSFER FEES (USD)

Izvor: FIFA: A report of international football transfers worldwide 2011.-2020.

U tom je razdoblju obavljeno 6 480 transfera u vrijednosti od milijun američkih dolara i više, a prosječna vrijednost svih obavljenih transfera bila je najviša 2018. godine te je iznosila oko 400 000 američkih dolara. Isto tako, prema podacima, u razdoblju od 2016.-2020. g. za 97,5 % transfera plaćala se transferna naknada (FIFA, 2021).

Što se tiče vrhunskih nogometaša koji igraju na najvišoj nogometnoj razini, transferne naknade enormno su se povećale - čak 11 nogometaša potpisalo je za novi klub uz transfernu naknadu višu od 100 milijuna eura, a rekord i dalje drži PSG, koji je na Neymara potrošio 222 milijuna eura (Transfermarkt, 2022).

Tablica 2. Popis najskupljih nogometnih transfera

Neymar	Barcelona-PSG	€222m	17/18
Kylian Mbappe	Monaco-PSG	€180m	18/19
Ousmane Dembele	B.Dortmund- Barcelona	€140m	17/18
Philippe Coutinho	Liverpool-Barcelona	€135m	17/18
Joao Felix	Benfica-Atl.Madrid	€127.20m	19/20
Antoine Griezmann	Atl.Madrid- Barcelona	€120m	19/20
Jack Grealish	Aston Villa- Man.City	€117.50m	21/22
Cristiano Ronaldo	Real Madrid- Juventus	€117m	18/19

Eden Hazard	Chelsea- Real Madrid	€115m	19/20
Romelo Lukaku	Inter-Chelsea	€113m	21/22
Paul Pogba	Juventus- Man.United	€115m	16/17
Gareth Bale	Tottenham-Real Madrid	€101m	13/14

Izvor: Transfermarkt.com

Prema podacima iz tablice, može se vidjeti da je prvi transfer iznad 100 milijuna eura bio u sezoni 2013./14., kada je Gareth Bale potpisao za madridski Real. Ostali transferi viši od 100 milijuna eura obavljani su u razdoblju od 2016.-2022. pa se može pretpostaviti da transferna naknada sve više raste. Usprkos tome, rekordni transfer od 222 milijuna eura dogodio se u sezoni 2017./18., a i dalje nosi titulu najskupljeg transfera u povijesti, no zbog pandemije koronavirusa i manje stagnacije sporta u jednom periodu očekuje se da će se i ovaj rekordni transfer ubrzo nadmašiti.

Dodatno, prema tablici se može vidjeti da je kupnja i prodaja najskupljih transfera koncentrirana na najpoznatije i najbogatije klubove. Rekord za kupnju dva najskuplja nogometaša drži PSG, a čak 3 od najskupljih nogometaša kupila je Barcelona i na njih potrošila 395 milijuna eura.

Važno je i napomenuti da se u 12 najskupljih transfera ponavlja ime 6 klubova.

Iako su najskuplji transferi uglavnom transferi između klubova na najvišoj razini europskog nogometa, brojni europski klubovi imaju puno veću zaradu preko svojih nogometnih škola. Dobar primjer je i zagrebački Dinamo. Na kraju 2021. godine, Dinamo Zagreb je dobio priznanje za jednog od najuspješnijih europskih klubova proteklog desetljeća. Argentinski list Diario El Norte objavio je tablicu prema kojoj Dinamo zauzima 11. mjesto po prihodu od transfera u 21. stoljeću. Zarada od transfera od 2001. sezone iznosila je 265 milijuna eura, a najviše su zaradili u transferima Marka Pjace u Juventus (€ 29 m), Danija Olma i Joška

Gvardiola u RB Leipzig (€ 22 m i € 18 m) te Filipa Benkovića u Leicester za € 14,5 m (<https://www.index.hr/sport/clanak/dinamo-11-klub-na-svijetu-po-zaradi-od-transferauovomstoljecu/2329399.aspx>).

Dodatno, Dinamova nogometna škola našla se na petom mjestu u Europi, s brojkom od 60 igrača koji su u navedenoj sezoni igrali na velikim europskim natjecanjima. Iza Dinama ostali su klubovi poput Barcelone, Manchester Uniteda, Benfice, Atletico Madrida i drugih, a može se zaključiti da zagrebački klub, kao i mnogi drugi, žive od transfera svojih igrača (<https://football-observatory.com/IMG/sites/b5wp/2018/238/en/>).

Za dokaz ove tvrdnje, možemo pogledati dobit od prodaje igrača te troškove od kupnje istih
Tablica 3. Dinamovi transferi kroz sezone

KUPNJA IGRAČA	PRODAJA IGRAČA	DOBIT	NAJVEĆI TRANSFER	SEZONA
€3,96m	€47,55m	€43,59m	M.Pjaca- €29,40m	16/17
€1,30m	€21,73m	€20,43m	M.Rog- €13,50m	17/18
€9,84m	€33,50m	€23,66m	F.Benković- €14,50m	18/19
€6,60m	€39,74m	€33,14m	D.Olmo-€29m	19/20
€12,40m	€15m	€2,60m	N.Moro-€8,5m	20/21
€5,70m	€33,40m	€27,70m	J.Gvardiol- €18,80m	21/22
€6,50m	€13,20m	€6,70m	B.Franjić- €7,50m	22/23

Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Transfermarkt.com

Prema tablici, GNK Dinamo Zagreb je u posljednjih 7 godina od transfera zaradio oko 204 milijuna eura, a na kupnju igrača potrošio samo 46 milijuna eura pa ukupna dobit iznosi oko 158 milijuna eura. Od najvećih Dinamovih transfera kroz posljednjih 7 sezona, 5 igrača bili su polaznici Dinamove nogometne škole. Filip Benković, Dani Olmo, Nikola Moro, Joško Gvardiol i Bartol Franjić igrali su u Dinamovim mlađim uzrastima (<https://fscout.com/europe/croatia/gnk-dinamo-zagreb/>).

Nadalje, Dinamova nogometna škola je u prijašnjim godinama razvila igrače poput Alena Halilovića, Luke Modrića, Dejana Lovrena, Vedrana Ćorluke, Matea Kovačića, Nike Kranjčara, Zvonimira Bobana, Roberta Prosinečkog i drugih. Na navedenim igračima, klub je zaradio oko 65 milijuna eura (Transfermarkt, 2022).

2.7. RUKOMETNI TRANSFERI U 21. STOLJEĆU

Nakon Bosmanovog slučaja, sve presude Suda EZ počele su vrijediti i za druge sportove, osim nogometa. Tako je i u rukometu bila poništena i klauzula o strancima, a rukomet, kao i drugi sportovi, bili su smatrani gospodarskom djelatnošću u kojima sportaši, radnici, imaju pravo na slobodno kretanje. Usprkos tome, 2003. godine u rukometnom je svijetu opet došlo do sukoba. Slovački rukometaš Kolpak kao golman je došao u njemački drugoligaš TSV Östringen eV Handball. Kolpak je živio u Njemačkoj i tamo po ugovoru dobivao mjesečnu plaću, no njemački rukometni savez izdao mu je igračku licencu tipa A prema kojoj je on registriran pod oznakom stranca jer Slovačka u tom trenutku nije bila u Europskoj uniji. Bačić i Bačić (2011) navode da je Kolpak zbog takve oznake podigao tužbu protiv odluke njemačkog rukometnog saveza (DHB) s argumentom da su Slovaci ovlaštteni igrati bez ikakvih oznaka i ograničenja, odnosno pod jednakim uvjetima kao i svi drugi. Sud EZ je odlučio da je ovakav postupak DHB-a diskriminatoran te da „je zabranjena primjena pravila sportske federacije države članice po kojem su klubovi ovlaštteni da za vrijeme održavanja ligaških utakmica ili natjecanja u kupu prijave samo ograničeni broj igrača iz država ne-članica koje nisu stranke Sporazuma o europskom gospodarskom prostoru (EEA Agreement).“ (Bačić i Bačić, 2011).

Nakon presude, u rukometnim ligama počelo je igrati puno stranaca i transferi su bili sve brojniji. Prema podacima iz 2017. godine, najskuplji rukometni transfer bio je odlazak Nikole Karabatića iz Barcelone u PSG, a vrijednost transferne naknade iznosila je 2 milijuna eura

(<https://www.index.hr/sport/clanak/Francuzi-tvrde-Nikola-Karabatic-za-dva-milijuna-eura-odstete-stizeu-PSG/808111.aspx>).

Tablica 4. Popis najskupljih rukometnih transfera

Nikola Karabatić	Barcelona-PSG, 2015.	€2m
Daniel Narcisse	Chambery Savoie-Kiel	€1,2m
Aron Palmarsson	Telekom Veszprem – Barcelona	€+1m
Domagoj Duvnjak	RK Zagreb- HSV Hamburg	€1m
Arpad Šterbik	Atm.Madrid- Barcelona	€1m
Thierry Omeyer	Montpellier-PSG	€900.000
Chema Rodriguez	Valladolid- Ciudad Real	€800.000
Alen Muratović	Valladolid-SG Flensburg	€700.000

Izvor: Handball transfers.com

Za razliku od nogometa, rukometni klubovi i njihova platežna moć vrlo je varijabilna. Klubovi koje kupe novi, bogati vlasnici mogu iz jedne solidne sezone u drugoj napraviti velike uspjehe. Dosta je velikih klubova koji su u prošlosti osvajali Ligu prvaka, a danas se susreću s bankrotom, primjerice RK Zagreb. No ima i onih klubova koji su već godinama na velikoj sceni. Rukometni klub Barcelona, koji je ovu sezonu uzeo 11. Ligu prvaka, a vrijedi oko 6 milijuna eura, kada se u obzir uzmu plaće igrača i drugog osoblja, trenera i pomoćnika. Nadalje, najveću vrijednost na svijetu ima pariški klub PSG s cifrom od oko 17 milijuna eura, a slijedi ga francuski Montpellier s oko 8 milijuna. Nakon francuskih klubova, četvrti po redu je njemački

THW Kiel s vrijednošću od 7,5 milijuna eura. Vrijednosti ovih klubova uvelike su manje nego u nogometu pa ni ulaganja ne trebaju biti visoka. To je pokazao i Vardar, koji je 2019. godine osvojio svoju drugu Ligu prvaka s budžetom od 3,6 milijuna eura. Dvije godine ranije, kad je klub osvojio prvu Ligu prvaka, budžet je bio dvostruko veći, no nakon osvajanja mnogo je vrijednih igrača otišlo iz kluba. Što se tiče ovog dijela Europe, najveći klubovi su upravo Vardar, Zagreb i Nexe. Budžet Nexea iz Našica tako je za sezonu 2021./22. iznosio oko 1,7 milijuna eura, a zagrebački klub je nešto bogatiji. Nekada su Slovenci predvodili ovaj dio Europe, no posljednjih godina su smanjili bužet, a srpski klubovi zaostaju, s najvećim budžetom od oko 800.000 eura kojeg ima RK Vojvodina

(<https://www.mozzartsport.com/ostalisportovi/vesti/rukomet-i-novac-koliki-su-budzetinajboljihklubova-evrope-kako-stojetimovi-s-balkana/423376>).

3. ISTRAŽIVANJE O ZAINTERESIRANOSTI I ZNANJU HRVATA O SPORTOVIMA I PRAVNIM ODREDBAMA PROCESA TRANSFERA

U svrhu ovog rada proveden je anketni upitnik kojeg su ispunile osobe obaju spolova i različitih godina.

3.1. Metodologija

Izrađena anketa sastoji se od 11 pitanja kojima je cilj dobiti povratne informacije o znanju o transferima sportaša i praćenju različitih vrsta sportova. Prva dva pitanja odnose se na spol i dob ispitanika, dok se 9 preostalih pitanja odnose na zanimanje o transferima te općenito znanje o pravnom okviru sustava transfera, na posjete i zanimanje za sportske događaje i vrste sportova. Provedenim istraživanjem i analizom podataka dobiva se slika o trenutnome stanju sustava transfera te u kojim sportovima ispitanici najviše prate iste. Anketa je anonimna, provedena na stotinu devet ispitanika različite dobi i spola.

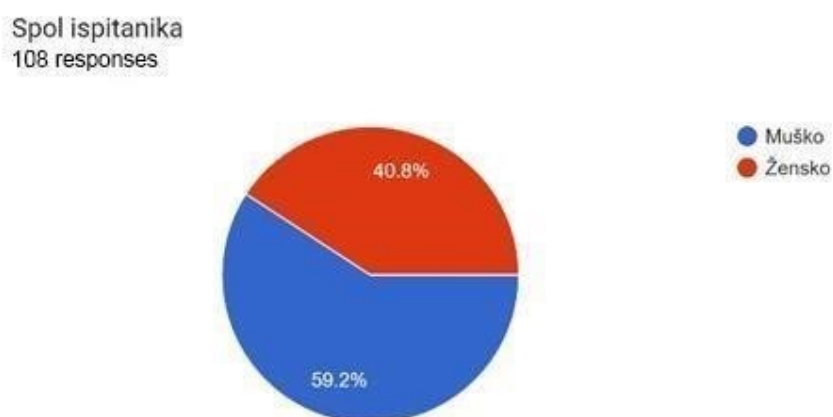
Tijekom anketiranja podaci su prikupljeni od studenata Međimurskog veleučilišta u Čakovcu te pomoću društvenih mreža. Anketa je objavljena na Facebook stranici „Dinamo-najveći hrvatski klub“ te na Facebook stanici korisnice Lucije Čehulić, kao i na stranici Twittera.

3.2. Rezultati istraživanja

Anketiranje ispitanika trajalo je od 15. veljače do 4. travnja 2022. godine. Prikupljeno je 108 anketnih upitnika.

Prvo pitanje odnosilo se na spol ispitanika. Od 108 ispitanika, anketi je pristupilo više muških ispitanika, njih 59,2 %.

Slika 2 Spol ispitanika

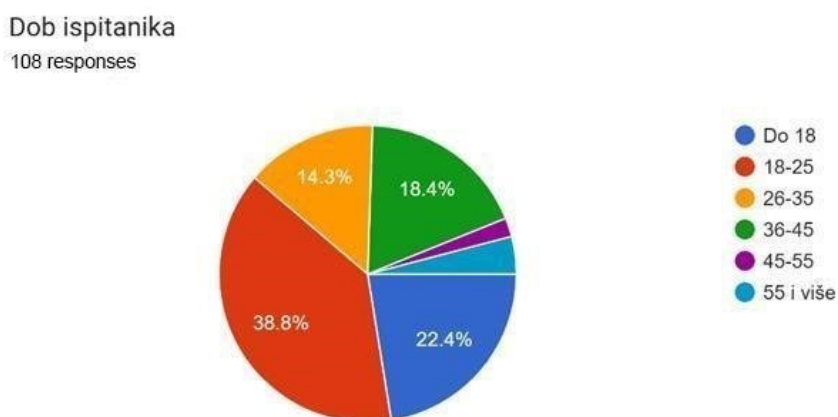

Izvor: Vlastita izrada

Grafički prikaz prikazuje raspodjelu rezultata prema spolu, a može se zaključiti da je anketi pristupilo 18,4 % više muških nego ženskih ispitanika.

Drugo pitanje odnosilo se na dob ispitanika.

Slika 3 Dob ispitanika

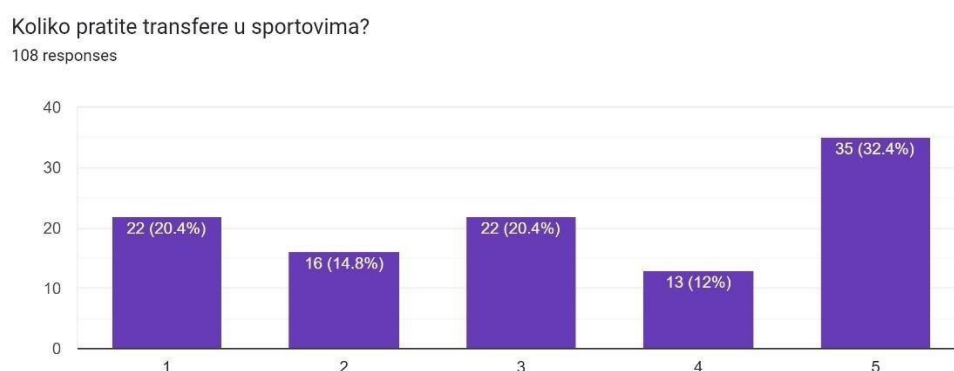

Izvor: Vlastita izrada

Drugi grafički prikaz prikazuje raspodjelu ispitanika po dobnim skupinama. Najzastupljenija skupina su ispitanici dobi 18-25 godina s 38,8 % od ukupnog postotka, a većinu tih ispitanika čine studenti Međimurskog veleučilišta u Čakovcu. Skupinu starosti do 18 godina čini 22,4 % od ukupnog broja ispitanika, a zatim slijedi skupina u dobi 36-45 godina s 18,4 % od ukupnog postotka. Postotak ispitanika star 26-35 godina iznosi 14,3 %, a samo 2 ispitanika, odnosno 4,1 % ima više od 55 godina. Najmanji postotak odnosi se na dobnu skupinu od 45 do 55 godina, sa samo 1 ispitanikom, odnosno 2 % od ukupnog postotka.

Treće pitanje odnosi se na praćenje transfera u sportovima. Cilj pitanja je provjeriti zainteresiranost za transfere tijekom prijelaznih rokova.

Slika 4 Praćenje transfera

Izvor:

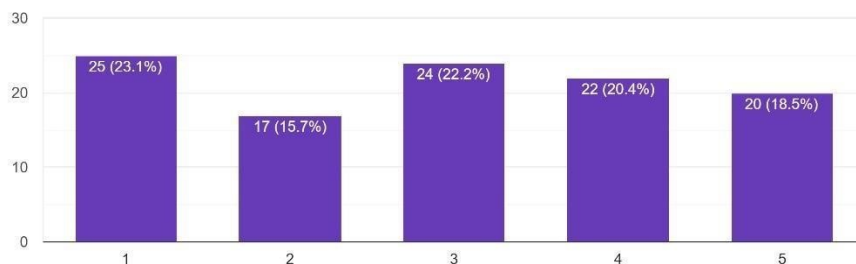
Vlastita izrada

Od 108 ispitanika, najveći postotak redovito prati transfere, njih 32,4 %, odnosno 35 ispitanika. Uopće ih ne prati 22 ispitanika, 20,4 %, a neutralno je također 20,4 %, odnosno 22 ispitanika. Ovo pitanje, osim za zainteresiranost ispitanika za transfere, služi i za analizu, odnosno služi kao uvodno pitanje o skupini koja sudjeluje u anketi; ako je zainteresiranost za transfere veća, pretpostavlja se da je i znanje o transferima i odredbama transfera dublje i detaljnije.

Četvrto pitanje odnosi se na zanimanje odredaba i uvjeta transfera, točnije na pravni okvir istih. Slika 5 Odredbe i uvjeti transfera

Zanimaju li vas odredbe i uvjeti transfera?

108 responses

Izvor: Vlastita izrada

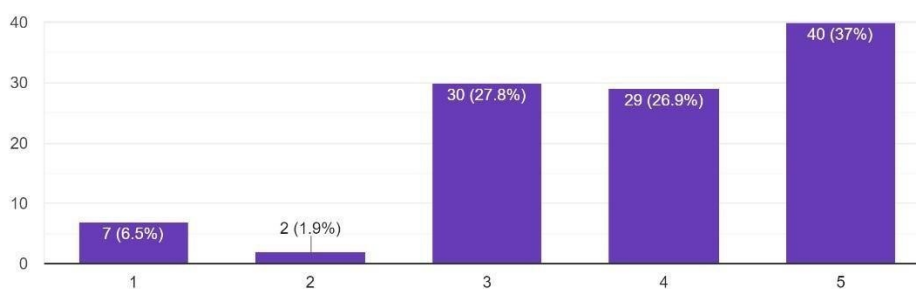
Veliku zainteresiranost za odredbe i uvjete transfera iskazalo je 20 ispitanika, odnosno 18,5 %, koji su na pitanju dali ocjenu 5. Ocjenu 4 dalo je 22 ispitanika, 20,4 %, dok je neutralnih 24 ispitanika, odnosno 22,2 % onih s ocjenom 3. Manje zainteresirano je 15,7 % -17 ispitanika, a uopće nije zainteresirano njih 25, točnije 23,1 %. Cilj pitanja je zanimanje za pravni okvir transfera, a po rezultatima se može isčitati da, iako velik broj ispitanika prati transfere u sportovima, manji broj njih se zanima za pravni sustav.

Peto pitanje odnosi se na mišljenje o cijenama transfera.

Slika 6 Cijene transfera

Mislite li da su cijene transfera previsoke?

108 responses

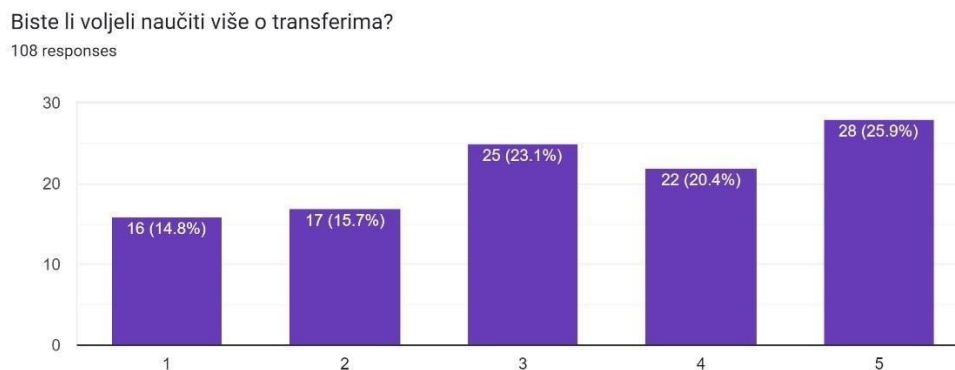
Izvor: Vlastita izrada

Prema rezultatima, velik broj ispitanika smatra da su cijene transfera previsoke, njih čak 40, odnosno 37 % od ukupnog postotka, koje je na pitanje odgovorilo ocjenom 5. Ocjenu 4 također

je dalo velik broj ispitanika, njih 29 (26,9 %), a neutralnom trojkom odgovorilo je 30 ispitanika, odnosno 27,8 %. Da su cijene transfera niske smatra 7 ispitanika, samo 6,5 %.

Šesto pitanje vezano je uz volju ispitanika za učenjem o transferima.

Slika 7: Učenje o transferima

Izvor: Vlastita izrada

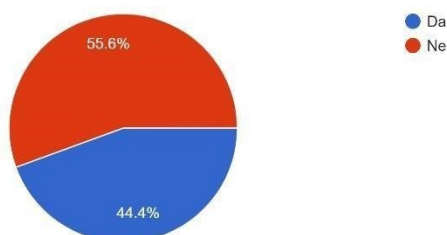
Prema rezultatima, velik dio ispitanika voljelo bi znati više o transferima, što pokazuje potrebu za dubljom edukacijom skupine o detaljima i funkcioniranju samog sustava transfera te o njegovom razvoju kroz povijest različitih sportova. Može se vidjeti da najmanji postotak odlazi na one koji ne žele znati više o transferima, odnosno 16 je ispitanika koji su dali ocjenu 1 (16 ispitanika) i ocjenu 2 (17 ispitanika). Najviše ispitanika žele znati više, odnosno dali su ocjene 4 (22 ispitanika) i 5 (28 ispitanika).

Sedmo pitanje odnosi se na poznavanje slučaja Bosman, najbitnijeg događaja u razvoju procesa transfera.

Slika 8 Slučaj Bosman

Jeste li čuli za slučaj Bosman?

108 responses

Izvor:

Vlastita izrada

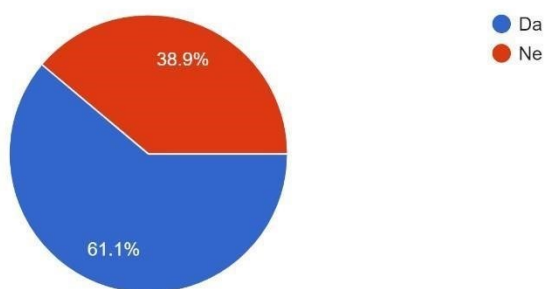
Prema rezultatima, samo 44,4 % od 108 ispitanih čulo je za slučaj Bosman, dok ostatak nije. Sudeći po volji za edukacijom o transferima, broj onih koji su čuli za slučaj Bosman bio bi puno veći da se skupinu na pravi način upozna sa sportskim pravom i omogući im se stručna literatura o povijesti i razvoju sportova.

Osmo pitanje odnosi se na poznavanje Transfermarkta, internet stranice koja služi za praćenje transfera, vrijednosti igrača i klubova te dobit i gubitak klubova kroz sezone.

Slika 9 Transfermarkt

Jeste li čuli za Transfermarkt?

108 responses

Izvor: Vlastita izrada

Velik dio ispitanika, njih 61,1 % čulo je za Transfermarkt, što je očekivano sudeći po rezultatima o praćenju transfera.

Deveto pitanje vezano je uz mišljenje ispitanika o tome prave li transferi znatnu razliku između siromašnih i bogatih klubova.

Slika 10 Razlika bogatih i siromašnih klubova

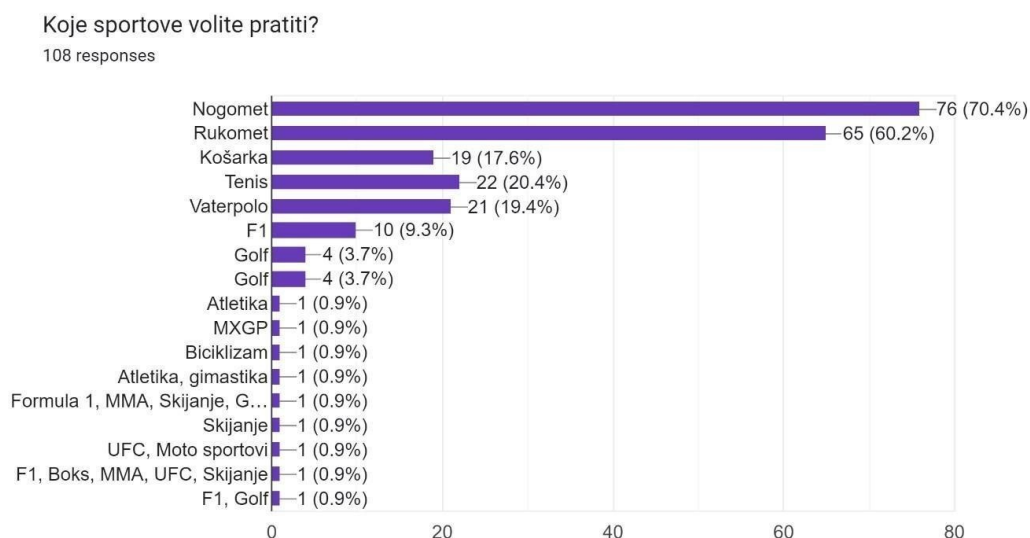

Izvor: Vlastita izrada

Najveći broj ispitanih, njih 53, odnosno 49,1 %, smatra da transferi prave razliku između siromašnih i bogatih klubova. Rezultati nam pokazuju da, iako ispitanici nemaju potrebnu edukaciju o odredbama i uvjetima transfera te ne poznaju pravni okvir njihova razvoja, svejedno uočavaju velike posljedice koje transferi uzrokuju u klubovima i njihovom razvoju.

Preostala dva pitanja odnose se na praćenje konkretnih sportova te sudjelovanje i praćenje sportskih događaja.

Slika 11 Praćenje sportova

Izvor: Vlastita izrada

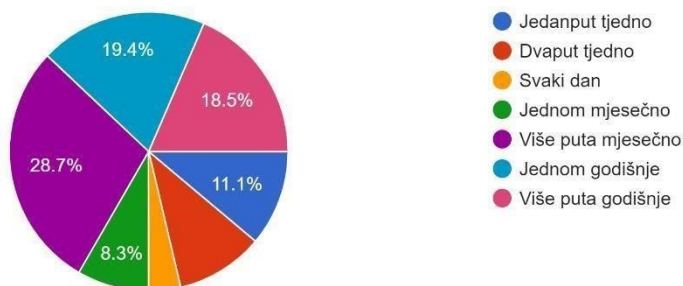
Prema rezultatima, najviše ispitanika prati nogomet i rukomet, zatim tenis, vaterpolo i košarku. Golf prati devetero ispitanika, a 13 ispitanika prati Formulu 1. Navedeni rezultati su očekivani s obzirom na to da su rukomet, nogomet, vaterpolo i tenis jedni od najuspješnijih sportova u Republici Hrvatskoj, dok je pozitivno iznenađenje dobro praćenje Formule 1, koja je posljednjih godina sve popularnija na našim prostorima. S druge strane, očekivanja za praćenje atletike i skijanja nisu zadovoljena, no veliki sportski događaji u tim sportovima nisu toliko česti i kontinuirani kroz cijelu godinu.

Zadnje pitanje odnosi se na sudjelovanje ili gledanje sportskih događaja.

Slika 12 Sportska natjecanja

Koliko često gledate ili sudjelujete na sportskim natjecanjima?

108 responses

Izvor: Vlastita izrada

Najveći broj ispitanika, njih 28,7 %, sportska natjecanja prati više puta mjesečno, a samo jednom godišnje sportska natjecanja prati čak 19,4 % ispitanih. Nadalje, 18,5 % ispitanih sportska natjecanja prati više puta godišnje, a najmanji postotak, 3,7 %, prati ih svaki dan.

Rezultati su različiti, ali je pozitivno da ukupno 51,8 % ispitanih prati sportske događaje relativno redovno.

4. ZAKLJUČAK

Cijeli sustav transfera u sportu iznimno je važan i u drugim područjima, posebice u ekonomiji. Transferi velikih klubova uvelike utječu na marketing tih klubova i igrača, njihove prihode i troškove te izravno utječu na cijene dionica nekog sportskog kluba. Iznimno velik utjecaj u procesu transfera i u regulacijama u uvjetima i odredbama transfera imao je slučaj Bosman koji je, uz mnogo pozitivnih posljedica, imao i onih negativnih, posebice u manjim, siromašnijim nogometnim klubovima. Razvitak transfera i znatno povećanje transferne naknade koje traje i danas, privukao je veliku pozornost medija i javnosti te uvelike utječe na navijače klubova, njihovu popularnost, a samim time i dodatnu dobit. Navijači klubova velik su dio financijske solventnosti klubova, ponajviše zbog odanosti i osjećaja pripadnosti svom klubu.

Uz navedeno, može se zaključiti da ogromnu važnost na transfere igrača, konkretno na njihovu prodaju, ima kvaliteta nogometnih škola u klubovima koji nisu iznimno bogati. Iako, takvi klubovi nemaju mogućnost za rušenjem rekorda transfernih naknada, već su takve naknade većinom između nekoliko najvećih klubova na svijetu. Zagrebački Dinamo, kao i brojni drugi klubovi s odličnim nogometnim školama poput Partizana, Crvene Zvezde i Ajaxa, žive od razvijanja mladih igrača i realiziranja njihovih transfera. Ova 4 kluba imaju jedne od najboljih nogometnih škola na svijetu, a plasiranjem svojih igrača u prvu momčad te igranjem na europskoj sceni, omogućuju velikim klubovima kupnju takvih igrača po razumnoj cijeni, ali istovremeno da iz sezone u sezonu imaju dovoljnu zaradu za daljnje razvijanje svojeg kluba.

Uz to, zarada od europskih natjecanja i benefiti za pobjede protiv nominalno jačih daju dodatna sredstva za veći rast klubova i kvalitetnu preraspodjelu resursa, stoga je logično da brojni europski klubovi slijede puteve Ajaxa i Dinama iz Zagreba kako bi ostvarili određeni renome u Europi i počeli nizatati svjetske igrače i europske uspjehe.

Rezultati provođenja anketnog upitnika ukazuje na to da ispitanici nisu dovoljno educirani o pravnom okviru sustava transfera, ali su zainteresirani za učenje o istom te redovno prate transfere u svojim najdražim sportovima i sudjeluju na sportskim natjecanjima. Takvi rezultati mogu biti poticaj za upoznavanjem sudionika ankete, ali i šireg broja ljudi, s odredbama i uvjetima transfera i cijelim pravnim okvirom koji stoji iza nekog pojedinog transfera te upoznavanje s cijelim sportskim pravom i njegovim utjecajem na sportove u svijet

LITERATURA

1. Anon., (2015). Francuzi tvrde: Nikola Karabatić za dva milijuna eura odštete stiže u PSG. Zagreb: Index.hr. Dostupno na: <https://www.index.hr/sport/clanak/Francuzi-tvrde-Nikola-Karabatic-za-dva-milijuna-eura-odstete-stize-u-PSG/808111.aspx> (3.8.2022.)
2. Anon., (2021). TRANSFERI: Dinamo 11. klub na svijetu po zaradi od transfera u ovom stoljeću. Zagreb: Index.hr. Dostupno na: <https://www.index.hr/sport/clanak/dinamo-11-klub-na-svijetu-po-zaradi-od-transfera-u-ovom-stoljecu/2329399.aspx> (1.8.2022.)
3. Ante, L. (2019). Determinants of Transfers Fees: Evidence from the Five Major European Football Leagues. University of Hamburg. https://www.researchgate.net/profile/LennartAnte/publication/331929212_Determinants_of_Transfers_Fees_Evidence_from_the_Five_Major_European_Football_Leagues/links/5cb40ef0a6fdcc1d4995a116/Determinants-of-Transfers-Fees-Evidence-from-theFiveMajorEuropean-Football-Leagues.pdf (20.7.2022.)
4. Athanasios, D., & de Jong, F. (2013). Finance and football: The market reaction to football player transfers in Europe. Doktorska disertacija. Tilburg: Sveučilište Van Tilburg. Dostupno na: <http://arno.uvt.nl/show.cgi> (23.7.2022.)
5. Bačić, A., & Bačić, P. (2011). Lisabonski ugovor i novi start europskog sportskog prava. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 48(4), 681.-702.
6. Crnić, I.; Crnić, J.; Ćurković, M.; Gliha, I.; Ivančić-Kačer, B.; Ivkošić, M.; Kačer, H.; Labar, B.; Mateša, Z.; Mijatović, N.; Mintas-Hodak, Lj.; Momčinović, H.; Perkušić, A.; Petrović, S.; Primorac, D. (2009): Uvod u Športsko Pravo. Zagreb, Inžinjerski biro.
7. Đurđević, N. (2015). Obveza plaćanja naknade za treniranje igrača. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 52, No. 4, str. 1047. – 1067.
8. Fcscout.com: GNK Dinamo Zagreb Tryouts. Dostupno na: <https://fcscout.com/europe/croatia/gnk-dinamo-zagreb/> (28.6.2022.)
9. FIFA (2021). Ten years of international transfers: A report on international football transfers worldwide 2011-2020. Zürich. Dostupno na:

- <https://digitalhub.fifa.com/m/47c2f0047dd61f3b/original/FIFA-Ten-YearsInternationalTransfersReport.pdf> (29.6.2022.)
10. Goal.com: Di Maria: I tore up Real Madrid's letter telling me to miss World Cup final. Dostupno na: https://www.goal.com/en/news/di-maria-i-tore-up-realmadridslettertellingmetomiss/1u6iiscqpdh631nkedysu6wkjh?fbclid=IwAR2L5WXFELwIqyekwJnFnPDlaZnZXGUXW3htuvP1VMAYnuFXx_pelbIrk (20.6.2022.)
11. KEA – CDES., (2013). The Economic and Legal Aspects of Transfers of Players. Francuska: Le Laboratoire Centre De Droit Et d'économie Du Sport. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/documents/cons-study-transfers-finalrpt.pdf> (1.7.2022.)
12. Kuliš, D. i Franić J., (2013). Transferi profesionalnih sportaša: financijski i porezni učinci. Newsletter: Povremeno glasilo instituta za javne financije [Elektronički časopis]. 2013/74/ ISSN 1333-4263. Str. 1.-8. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/269549179_Transferi_profesionalnih_sportasa_financijski_i_porezni_ucinci (1.7.2022.)
13. Lembo, C. (2011). FIFA transfers regulations and UEFA player eligibility rules: major changes in European football and the negative effect on minors. *Emory Int'l L. Rev.*, 25, 539. Dostupno na: <https://scholarlycommons.law.emory.edu/eilr/vol25/iss1/12/> (1.7.2022.)
15. Mićović, M. (2015). 'Transfer fudbalera', Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god.52, No.2, str. 515.-522.
16. Mutavdžić, Ž., (2022). Rukomet i novac: Koliki su budžeti najboljih klubova Evrope, kako stoje timovi s Balkana? Srbija: MozartSport. Dostupno na: <https://www.mozzartsport.com/ostali-sportovi/vesti/rukomet-i-novac-kolikisubudzetinajboljih-klubova-evrope-kako-stoje-timovi-s-balkana/423376> (3.7.2022.)
17. National Football Museum: Hall of fame: Trevor Francis. Dostupno na: <https://www.nationalfootballmuseum.com/halloffame/trevor-francis/> (28.7.2022.)
-
18. Poli R., Besson R., Ravenel L., (2018). Weekly post: Exclusive training clubs European rankings. Švicarska: CIES Football Observatory. Dostupno na:

- <https://footballobservatory.com/IMG/sites/b5wp/2018/238/en/> (25.7.2022.)
19. Real Madrid: The Club History Football legends·James Rodríguez. Dostupno na:
<https://www.realmadrid.com/en/about-real-madrid/history/football-legends/jamesrodriguez> (20.8.2022.)
20. Simkin, J. (2020). Football: History of the Football Transfer System [online]. Spartacus Educational Publishers Ltd. Dostupno na:
<https://spartacuseducational.com/Ftransfer.htm> (28.6.2022.)
21. Sportskeeda: A man out of time - does Andy Carroll have anything left to offer?
<https://www.sportskeeda.com/football/a-man-out-of-time-does-andycarrollhaveanything-left-to-offer> (20.6.2022.)
22. Transfermarkt: Football transfers, rumours, market values and stats.
<https://www.transfermarkt.com/> (1.7.2022.)
23. Whitehead, K. (2014). The impact of European football player transfers on share price. Dostupno na:
<https://scholarworks.uvm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1042&context=hcoltheses> (20.6.2022.)
24. Zeko - Pivač, I. (2014). Gospodarske slobode Europske unije promatrane sa stajališta sportskih organizacija u Republici Hrvatskoj. Pravni vjesnik, god. 30, br. 2, str. 233. – 247.

Popis ilustracija

Slika 1 Troškovi transferne naknade	23
Slika 2 Spol ispitanika	30
Slika 3 Dob ispitanika	30
Slika 4 Praćenje transfera	31
Slika 5 Odredbe i uvjeti transfera	32
Slika 6 Cijene transfera	32
Slika 7 Učenje o transferima	33
Slika 8 Slučaj Bosman	34
Slika 9 Transfermarkt	34
Slika 10 Razlika bogatih i siromašnih klubova	35
Slika 11 Praćenje sportova	36
Slika 12 Sportska natjecanja	37

Popis tablica

Tablica 1. Broj i vrijednost transfera kroz godine	23
Tablica 2. Popis najskupljih nogometnih transfera	24
Tablica 3. Dinamovi transferi kroz sezone	26
Tablica 4. Popis najskupljih rukometnih transfera	27

PRILOZI

Anketni upitnik o transferima u sportu

Istraživanje provodi studentica Menadžmenta turizma i sporta Lucija Čehulić za potrebe završnog rada u sklopu kolegija Uvod u sportsko pravo na Međimurskom veleučilištu u Čakovcu. Ispunjavanje anketnog upitnika je anonimno i traje 5 minuta.

 lucija.cehulic@student.mev.hr (not shared) [Switch account](#)

* Required

Spol ispitanika *

Muško

Žensko

Dob ispitanika *

Do 18

18-25

26-35

36-45

45-55

55 i više

Koliko pratite transfere u sportovima? *

Uopće ne pratim 1 2 3 4 5 Redovito pratim

Zanimaju li vas odredbe i uvjeti transfera? *

1 2 3 4 5

Uopće me ne zanima Jako me zanima

Mislite li da su cijene transfera previsoke? *

1 2 3 4 5

Smatram da su preniske Smatram da su previsoke

Biste li voljeli naučiti više o transferima? *

1 2 3 4 5

Uopće ne bih volio/voljela naučiti Volio/voljela bih naučiti

Jeste li čuli za slučaj Bosman? *

- Da
- Ne
-

Smatrate li da transferi prave znatnu razliku između bogatih i siromašnih klubova? *

1 2 3 4 5

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

Jeste li čuli za Transfermarkt? *

- Da
- Ne

Koje sportove volite pratiti? *

- Nogomet
- Rukomet
- Košarka
- Tenis
- Vaterpolo
- Other: _____

Koliko često gledate ili sudjelujete na sportskim natjecanjima? *

- Jedanput tjedno
- Dvaput tjedno
- Svaki dan
- Jednom mjesečno
- Više puta mjesečno
- Jednom godišnje
- Više puta godišnje